

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

โลกยุคปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องมีการเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลกในอนาคต สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ. 2543 : 1) ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายดังกล่าว คือ คุณภาพคน ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ของประเทศไทย มุ่งเน้นในเรื่องการพัฒนาคน โดยมีความเชื่อว่าถ้าคนส่วนใหญ่มีศักยภาพในตนเองสูง จะสามารถพัฒนาประเทศในภาพรวมเพื่อนำไปสู่สังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้ สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน และถ้าคนได้รับการพัฒนาที่ถูกต้อง หรือจากการจัดการศึกษาที่ดี ที่สุดแล้ว คนจะเป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จของการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน (อ่ำรุ่ง จันทวานิช และ ไพบุลย์ แก่มพงษ์. 2542 : 2)

ดังนั้นคุณภาพการศึกษาจึงเป็นจุดมุ่งหมายหลักในการจัดการศึกษาของหน่วยงานที่รับผิดชอบ กระทรวงศึกษาธิการในฐานะผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับประเทศจึงเร่งปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยเฉพาะโรงเรียนซึ่งนับได้ว่าเป็นหน่วยปฏิบัติที่มีความสำคัญที่สุดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จึงเกิดแนวคิดในการประกันคุณภาพเข้ามาร่วมในกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 โดยต่อมาได้มีการกำหนดพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 6 เรื่อง มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 ระบุให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ 2 ระบบ ก็คือระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก มาตรา 48 ระบุไว้ว่า ให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่สถานศึกษาต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้มาตรา 49 กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกอย่างน้อย 1 ครั้ง ในทุก 5 ปี และต้องเสนอผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน (สำนักงานทดสอบทางการศึกษา. 2545 : 3) ดังนั้นการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จึงเป็นเรื่องที่สำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

ของสถานศึกษาที่จะต้องให้ความสำคัญ (บัณฑิต แทนพิทักษ์, 2544 : 49)

การประกันคุณภาพภายในมีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาคุณภาพการศึกษา และสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้องว่าผู้เรียนทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพจากสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 : 3) ซึ่งหลักการหรือแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพภายใน ได้แก่ ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ (Structural-functional theory) เป็นทฤษฎีหนึ่งที่อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยถือว่า สังคมเหมือนกับสิ่งมีชีวิต (Biological organism) (สัญญาสัญญาวิวัฒน์, 2543 : 25) และสังคมทุกสังคมมีโครงสร้างหน้าที่ ประกอบด้วยระบบย่อยต่าง ๆ (Subsystems) ที่ผสมกลมกลืนกัน และมีความสืบเนื่องมั่นคงพอสมควร (สมเดช นิลพันธุ์, 2542 : 56) โดยทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ อธิบายว่า การทำงานของส่วนย่อยต่าง ๆ ที่ยึดเหนี่ยวและสัมพันธ์กันเป็นอย่างดีมีผลให้สังคมอยู่ในสภาพสมดุลแบบเคลื่อนที่ อันหมายถึง การเปลี่ยนแปลงมีการเกิดขึ้นทุกขณะแต่สถาบันต่างๆเหล่านี้จะพยายามปรับตัวให้เข้ากันเพื่อให้สังคมเกิดความสมดุล โดยปัจจุบันสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องดำเนินการประกันคุณภาพภายใน เพื่อพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จึงต้องดำเนินการประกันคุณภาพภายในเป็นประจำ เนื่องจากการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง อันประกอบด้วย การวางแผน การดำเนินงาน การประเมินผลและการปรับปรุง การดำเนินงาน และนำผลการประเมินมาใช้ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา การดำเนินการประกันคุณภาพภายในทุกชั้นตอนเน้นการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่ม ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการที่ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และสถานศึกษาต้องจัดทำรายงานผลการประกันคุณภาพภายในให้เรียบร้อยก่อนเริ่มปีการศึกษาใหม่ของทุกปี โดยแสดงผลการประเมินคุณภาพการศึกษา แนวทางหรือแผนงานในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในปีการศึกษาต่อไป แล้วนำเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสำนักรับรองมาตรฐานการศึกษา ตลอดจนสาธารณชน โดยจัดทำรายงานปิดประกาศไว้ที่สถานศึกษา แจงให้ผู้ปกครองและเผยแพร่ต่อสาธารณชนให้รับทราบ

เป็นที่ยอมรับกันว่า ความสำเร็จในการบริหารจัดการคุณภาพสถานศึกษาขึ้นอยู่กับความร่วมมือของคณะบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้อง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงกำหนดแนวทางในการปฏิบัติไว้หลายมาตรา เช่น มาตรา 8 (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 9 (6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มาตรา 24 (6) การจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียน

พระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มีสาระสำคัญให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น และกำหนดให้รัฐต้องถ่ายโอนภารกิจด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ เพื่อส่งเสริมให้ท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองและมีอิสระในการตัดสินใจในกิจการของตน โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ (อดีต...อนาคต...สิ่งแวดล้อมไทย, 2546 : ออนไลน์)

ในการบริหารจัดการตามแนวปฏิรูปการศึกษาปัจจุบัน มีจุดเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและปฏิรูปการศึกษา ในขณะที่เดียวกันก็ให้สถานศึกษา ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา เข้าไปมีส่วนร่วมดำเนินงานทั้งฝ่ายโรงเรียนและชุมชนหรือท้องถิ่นดังกล่าว เพื่อสร้างความผูกพัน ความสัมพันธ์ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นและสถานศึกษา และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นกับสถานศึกษามีความเกี่ยวข้องกันจนยากที่จะแยกออกจากกันได้เพราะต่างเป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน โดยความสัมพันธ์ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ สามารถเป็นเหตุให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่เข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษาได้ (อุทัยคุณเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์, 2540 : 90-94)

สถานศึกษาสังกัดเทศบาล เป็นหน่วยงานหนึ่งที่รับผิดชอบดูแลจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ซึ่งประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และการปกครองรูปแบบพิเศษ ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง หรือทุกระดับ ตามความเหมาะสมและความต้องการของท้องถิ่น จังหวัดสุพรรณบุรีมีโรงเรียนในสังกัดเทศบาลสุพรรณบุรี 2 แห่ง คือ เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี และเทศบาลตำบลสองพี่น้อง ในฐานะที่เป็นสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง มีหน้าที่พัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดให้สามารถดำเนินการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ จึงต้องดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีมาตรฐานตามที่กำหนด

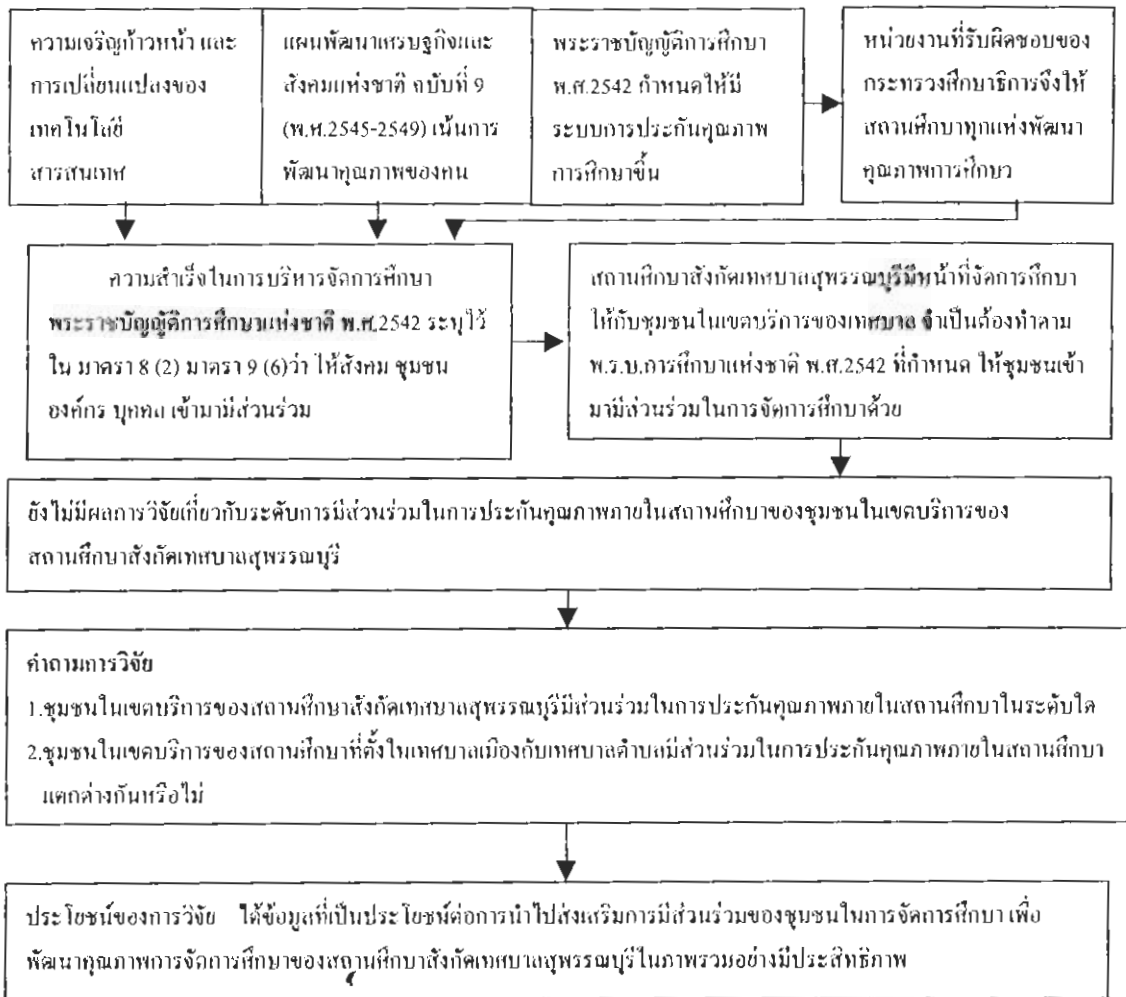
จากความสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดเทศบาลสุพรรณบุรีเป็นโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาลโดยตรง เนื่องจากผู้บริหารระดับสูงของเทศบาล คือ นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล ล้วนมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในเขตเทศบาล จึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารของเทศบาลและบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องจำเป็นต้องวางแผนในการบริหารงานให้สอดคล้องกับความต้องการของ

ชุมชน โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาจะประสบความสำเร็จได้ ชุมชนเป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นเงื่อนไขสู่ความสำเร็จ ซึ่งในการส่งเสริมให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในสถานศึกษา อู๋ทัย ดุลยเกษมและอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540 : 91-92) ได้เสนอแนะไว้ 3 ประการคือ ประการแรกบุคลากรที่เกี่ยวข้องต้องมีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาความรู้ และจิตสำนึกที่ดีต่อตนเอง ประการที่สองบุคลากรต้องเชื่อมั่นในศักยภาพในการพัฒนาตนเองของมนุษย์ ประการที่สาม บุคลากรต้องเชื่อในความแตกต่างของบุคคล มีความคิดเห็นที่ยืดหยุ่น ใจกว้าง และยอมรับความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันได้ ซึ่งสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลสุพรรณบุรี ประกอบด้วยเทศบาลเมืองและเทศบาลตำบล มีความแตกต่างกันด้านลักษณะสถานที่ตั้ง จำนวนครัวเรือน รูปแบบการบริหารงาน และงบประมาณ และจากการศึกษาของ สมเดช นิลพันธ์ (2542 : 22-26) และเนาวลิตเชิงทฤษฎีของสนธยา พลศรี (2545 : 31-34) ที่เห็นว่า ที่ตั้งของครัวเรือนในชุมชนมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ และลักษณะของการมีส่วนร่วมของกันด้วย

การมีส่วนร่วมเป็นหลักการพื้นฐานในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ปัจจุบันรัฐต้องกระจายอำนาจการบริหารให้สถานศึกษาและท้องถิ่นดำเนินการ โดยการสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และสนองความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง กองการศึกษาในฐานะที่ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลสุพรรณบุรี มีนโยบายส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ปัญหาที่พบในปัจจุบันคือ ยังขาดข้อมูลสารสนเทศที่แสดงถึงว่าชุมชนในเขตบริการของสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามากน้อยเพียงใด (จรี สินอนันต์, สัมภาษณ์, 2547)

ดังนั้นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษามีผลมาจากการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ที่ชุมชนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองกับชุมชนที่ตั้งในเขตเทศบาลตำบล ยังไม่มีความชัดเจนว่ามีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอยู่ในระดับใด เพราะยังไม่มีข้อมูลสารสนเทศในเรื่องนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรได้ทำการศึกษาเพื่อหาข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ เพื่อนำผลไปใช้ในการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยสรุปสาระสำคัญของภูมิหลัง ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 แสดงสรุปสาระสำคัญของภูมิหลัง

หมายเหตุ : สัญลักษณ์ต่างๆในแผนภาพประกอบ 1

→ หมายถึง มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน

คำถามการวิจัย

1. ชุมชนในเขตบริการของสถานศึกษาสังกัดเทศบาลสุพรรณบุรีมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในระดับใด
2. ชุมชนในเขตบริการของสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเทศบาลเมืองกับเทศบาลตำบลในจังหวัดสุพรรณบุรีมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาแตกต่างกันหรือไม่

จุดมุ่งหมายในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของชุมชนในเขตบริการของสถานศึกษาสังกัดเทศบาลสุพรรณบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของชุมชนที่ตั้งในเทศบาลเมืองกับชุมชนที่ตั้งในเทศบาลตำบลในจังหวัดสุพรรณบุรี

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการวิจัยครั้งนี้ จะทำให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ของชุมชนในเขตบริการของสถานศึกษาสังกัดเทศบาลสุพรรณบุรี เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ประกอบในการพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน และทราบความคิดเห็นของชุมชนต่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม ปรับปรุงการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดเทศบาลให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. หน่วยในการวิเคราะห์ ได้แก่ ชุมชนในเขตบริการของสถานศึกษาสังกัดเทศบาลสุพรรณบุรี
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

 - 2.1 ประชากร ได้แก่ ชุมชนในเขตบริการของสถานศึกษาสังกัดเทศบาลสุพรรณบุรี ปี พ.ศ. 2547 จำนวน 28 ชุมชน 8,863 ครัวเรือน ประกอบด้วยชุมชนในเขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี จำนวน 16 ชุมชน 5,573 ครัวเรือน และชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสองพี่น้อง จำนวน 12 ชุมชน 3,290 ครัวเรือน
 - 2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ชุมชนในเขตบริการของสถานศึกษาสังกัดเทศบาลสุพรรณบุรี ปี พ.ศ. 2547 จำนวน 28 ชุมชน 383 ครัวเรือน ประกอบด้วยชุมชนในเขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี จำนวน 16 ชุมชน 241 ครัวเรือน และชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสองพี่น้อง จำนวน 12 ชุมชน 142 ครัวเรือน
3. ตัวแปรที่ศึกษา
 - 3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent variable) ได้แก่ ที่ตั้งของชุมชนในเขตบริการของสถานศึกษา ประกอบด้วย เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล จังหวัดสุพรรณบุรี

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent variable) ได้แก่ ระดับการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ การพัฒนามาตรฐานการศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา การประเมินคุณภาพการศึกษา การรายงานคุณภาพการศึกษา ประจำปี และการผลจระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

4. ขอบข่ายเนื้อหาของประเด็นการวิจัย

ในการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของชุมชนในเขตบริการของสถานศึกษาสังกัดเทศบาลในจังหวัดสุพรรณบุรี กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 64) ได้กำหนดขอบข่ายครอบคลุมในเรื่องต่อไปนี้

- 4.1 การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
- 4.2 การพัฒนามาตรฐานการศึกษา
- 4.3 การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 4.4 การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 4.5 การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
- 4.6 การประเมินคุณภาพการศึกษา
- 4.7 การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
- 4.8 การผลจระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

จากการศึกษาความหมายและรูปแบบของการมีส่วนร่วมจากพจนานุกรม และการสังเคราะห์แนวคิดจากนักวิชาการ ทั้งในและต่างประเทศ เช่น สุริย์ ดันจรัสรุ่งโรจน์ (2531 : 17); ดิน ปรัชญพฤทธิ (2533 : 624); เกียรติศักดิ์ เรืองทองดี (2536 : 12); สุวรรณิ คงทอง (2536 : 15); ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540 : 12); สนธยา พลศรี (2545 : 44); กู๊ด (Good. 1973 : 115); โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff. 1977 : 6); ดอยซ์ (Dentsch. 1977 : 81); หวัง (Wheng. 1981 : 91-92) และฟิลลิป (Philip. 1990 : 185-186) โดยสรุปลักษณะที่สำคัญของการมีส่วนร่วมคือ มีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีการเกี่ยวข้องที่สามารถกระทำกิจกรรมร่วมกันอย่างแท้จริง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งแบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมได้เป็น 5 แบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมคิด คลอบคลุมถึง การร่วมในการใช้สมอง หรือสติปัญญาแล้วให้เหตุผล เพื่อสนับสนุนหรือโต้แย้งโดยอาศัยข้อมูล
2. การมีส่วนร่วมวางแผน คลอบคลุมถึง การร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์เป้าหมาย กำหนดภารกิจของงาน กำหนดมาตรฐานและเกณฑ์ชี้วัดของงาน ร่วมกำหนดวิธีการ แผน

ปฏิบัติงานและระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากร และแหล่งทรัพยากรที่จะใช้ในแต่ละภารกิจ

3. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ ตลอดจนถึง การร่วมในการศึกษาข้อมูล ค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา และตกลงใจหรือพร้อมใจกำหนดความต้องการ จัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้น ๆ

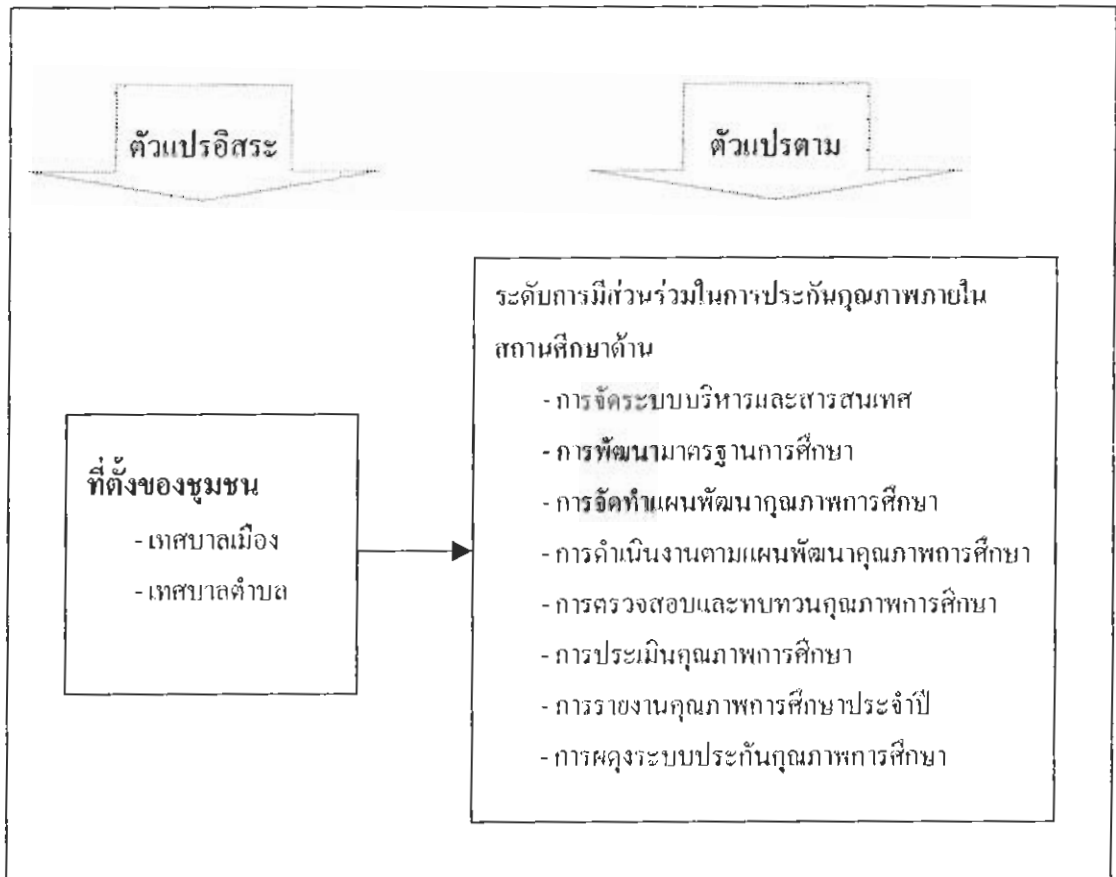
4. การมีส่วนร่วมดำเนินการ ตลอดจนถึง การร่วมมีส่วนในการปฏิบัติตามภารกิจของงาน ให้เกิดประโยชน์แก่งาน โดยการร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงานหรือโดยการประสานงาน ตลอดจนการดำเนินงานขอความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นต้น

5. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ตลอดจนถึง การร่วมในการควบคุม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาหรือกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติไว้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป ตลอดจนมีการประเมินว่างานหรือภารกิจที่ดำเนินการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือไม่ มีปัญหาอะไรบ้างที่ต้องนำมาปรับปรุงแก้ไข และร่วมรับการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของภารกิจนั้น ผลประโยชน์ของภารกิจนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวกและทางลบ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ เป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ผู้วิจัยได้นำลักษณะการมีส่วนร่วมทั้ง 5 แบบ ไปร่วมดำเนินการในกิจกรรมของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาทั้ง 8 เรื่อง ซึ่งแต่ละกิจกรรมอาจจะมีรูปแบบการมีส่วนร่วมทั้ง 5 แบบ หรือเพียงบางแบบก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับภารกิจของแต่ละเรื่อง ซึ่งสามารถสรุปเป็นกรอบความคิดในการวิจัยครั้งนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้อาศัยแนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ของสำนักงานทดสอบทางการศึกษา (2545 : 24-25) ซึ่งประกอบด้วย การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ การพัฒนามาตรฐานการศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา การประเมินคุณภาพการศึกษา การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี และการผุดงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา โดยสรุปเป็นแผนภาพกรอบความคิดในการวิจัย ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 แสดงกรอบแนวคิดของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

หมายเหตุ : สัญลักษณ์ต่างๆในแผนภาพประกอบ 2

→ หมายถึง มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเชิงลำดับของเหตุผล

⇨ หมายถึง การแนะนำตัวแปร

นิยามคำสำคัญเชิงปฏิบัติการ

1. การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปเข้ามาร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ในงานใดงานหนึ่งโดยมีจุดมุ่งหมายในการทำงานร่วมกัน

2. การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการตามภารกิจหลักของโรงเรียนที่เป็นระบบและมีการวางแผนล่วงหน้า เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องประกอบด้วย การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ การพัฒนามาตรฐานการศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา

การประเมินคุณภาพการศึกษา การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี และการผดุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

3. การมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เข้ามาร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ในการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องในด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ การพัฒนามาตรฐานการศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา การประเมินคุณภาพการศึกษา การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี และการผดุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีคุณภาพ ซึ่งวัดได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

4. ระดับการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา หมายถึง ค่าเฉลี่ยของการแสดงความคิดเห็นหรือความรู้สึกร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของชุมชน ซึ่งวัดได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวการวัดของ ลิเคิร์ท (Likert) โดยกำหนดค่าระดับของการมีส่วนร่วมเป็นค่าน้ำหนักคะแนน 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มากที่สุด หรือประมาณร้อยละ 81-100 ของการมีส่วนร่วมในเรื่องนั้น

ระดับ 4 หมายถึง มีส่วนร่วมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มาก หรือประมาณร้อยละ 61-80 ของการมีส่วนร่วมในเรื่องนั้น

ระดับ 3 หมายถึง มีส่วนร่วมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ปานกลาง หรือประมาณร้อยละ 41-60 ของการมีส่วนร่วมในเรื่องนั้น

ระดับ 2 หมายถึง มีส่วนร่วมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา น้อย หรือประมาณร้อยละ 21-40 ของการมีส่วนร่วมในเรื่องนั้น

ระดับ 1 หมายถึง มีส่วนร่วมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา น้อยที่สุด หรือน้อยกว่าร้อยละ 20 ของการมีส่วนร่วมในเรื่องนั้น

5. ชุมชนในเขตบริการของสถานศึกษาสังกัดเทศบาล หมายถึง คร้วเรือนหลาย ๆ คร้วเรือนที่ตั้งอยู่ภายในบริเวณเดียวกัน หรือมีพื้นที่เดียวกัน อยู่ในเขตบริการของสถานศึกษาสังกัดเทศบาลแห่งเดียวกัน ตามบัญชีรายชื่อชุมชนของเทศบาลสุพรรณบุรี ปี พ.ศ. 2547 จำนวน 28 ชุมชน ประกอบด้วยชุมชนในเขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี จำนวน 16 ชุมชน และชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสองพี่น้อง จำนวน 12 ชุมชน โดยในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การเก็บข้อมูลจากครัวเรือนในชุมชน

6. เทศบาลสุพรรณบุรี หมายถึง เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี และเทศบาลตำบลสองพี่น้อง ในจังหวัดสุพรรณบุรี

7. ที่ตั้งของชุมชน หมายถึง บริเวณหรือพื้นที่เดียวกันที่ครัวเรือนตั้งอยู่ ซึ่งจำแนกเป็น เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล

8. ครัวเรือน หมายถึง คนที่อยู่รวมกันในบ้านหลังเดียวกัน ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมี เลขที่บ้านตามทะเบียนราษฎร์ของเทศบาลสุพรรณบุรี ปี พ.ศ. 2547

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เทศบาลและสถานศึกษาสังกัดเทศบาลสุพรรณบุรีมีข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการวิจัย ไปใช้ประกอบการกำหนดนโยบายและวางแผนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาจัดการศึกษาให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา

2. สถานศึกษาสังกัดเทศบาลสุพรรณบุรีมีข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการวิจัย ไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดโครงการ กิจกรรม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุงการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

สมมุติฐานการวิจัย

ชุมชนที่ตั้งในเขตบริการของสถานศึกษาสังกัดเทศบาลเมืองกับชุมชนที่ตั้งในเขตบริการสถานศึกษาสังกัดเทศบาลตำบลมีระดับการมีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาแตกต่างกัน